

Forfatter: Drachmann, Holger

Titel: Forskrevet

Citation: Drachmann, Holger: "Forskrevet", i Drachmann, Holger: *Forskrevet*, udg. af Lars Peter Rømhild, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 517. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-drachmann14valshoot-idm140708759826416.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Forskrevet

XIV

Gerhard sled. Der havde været Tidsafsnit, hvor han laa alt andet end paa den lade Side; - dengang var han stolt derover. Nu sled han, uden at tænke paa at rose sig af sin Flid. Hans Gæld brændte ham, drev ham frem; Verden kunde stille sig paa Hovedet eller paa Benene - han skulde samle Penge, samle henimod en Snes Tusind Kroner - alt i alt.

Han samlede ind, Krone paa Krone saagodtsom. Og hvor langt var der ikke frem? Men herpaa turde han ikke tænke. Næppe fandtes der den Avis, det Tidsskrift, den Almanak, hvori han ikke skrev - næppe det opdukkende og atter forsvindende Boghandlerforetagende, hvortil han ikke gav Bidrag. Nørager pegede med aldrig svigtende Hjælpsomhed - og Gerhards Pen og Blyant fulgte efter som et Barn efter Goldammen. Han tegnede, illustrerede - alt muligt, godt og daarligt - men navnlig skrev han, anmældte, oversatte, refererede. Man kaldte ham smaahviskende »Skrivekuglen«. Gerhard hørte sit Øgenavn - smilede, trak paa Skuldrene; hvad vidste de om det? Kunde hans Helbred blot slaa til - saa holdt hans Ører vel Spydighederne ud. I Begyndelsen malede han ogsaa - til Kunstauktioner, for Glarmestre og Forgyldere. Han lod sig skambyde, fornærme. Hvad saa? - naar blot »Maalet« naaedes.

Men han fik at fornemme, at naar han malede om Dagen og skrev og tegnede den halve Nat, saa vilde Kræfterne ikke slaa til i 518 Længden. Han gjorde tillige den Opdagelse - maaske betegnende for denne By - at man ved at forcere Produktionen tilsatte sit Renommé hurtigere som Maler end som Publicist. At »male for Auktioner« trykkede langt snarere Navnet og dermed Priserne, end at skrive om alt og overalt - hic et ubique. Saa rettede han sig efter Lands Skik og skrev.

Det afledte ogsaa Tankerne bedre - Tanken paa Edith. Vi *maa* ses engang - sagde han til sig selv, naar Mindet trængte paa, naar han lod Haanden synke, Pennen falde, og naar det sitrede i hans Øje. Vi *maa* have en Forklaring - hun vil ikke nægte mig den - hun vil tilgive mig, naar hun maaske erfarer, hvor jeg slider - og lider!

Og det kom over ham, at han gerne vilde ynke sig. Men han fik det gjennet væk..... hvordan sled, stred og led ikke Tusinder i denne By? Og det faldt dem maaske ikke engang ind at ynke sig! Hvad led hun ikke selv - saa stolt hun var! og *naar* havde hun i Grunden beklaget sig? -

Undertiden - i Begyndelsen - skrev han lange Breve, som han saa rev itu. De gjorde ham kun modløs, forstyrrede hans tvungne Arbejdsro - faldt som Gnister fra en Verden af stærke Følelser - af Poesi maaske - ned i al den tørre Langhalm, han skulde tærskes. Og sæt at hele Halm-Bunken brændte op - hvor blev saa Hoveripengene af?

Han levede Sliderens, Eneboerens Liv oppe paa sin femte Sal i to smaa Værelser, spiste og drak, hvad der netop var nødvendigt for at holde Kræfterne og dermed Humøret vedlige; var ikke meget meddelsom, saa's overalt, hvor han var pligtig at komme, høflig nok til ikke at blive trængt ud af »Lauget«; skarpt iagttaget af dem fra Regeringspressen - thi man havde ikke »glemt« ham; behandlet afvekslende med Kourtoisi og køligt Forbehold af Oppositionen - krydsende sin Vej mellem Politikens og Literaturens strengt afprykkede Grunde - bevægende sig lidt efter lidt som »kendt Mand« i et tvivlsomt Farvand, der *kan* være baade friskt og dybt - ligesaavel som det oftest *er* ferskt og fladt - undgaaende saavidt muligt Slammet, Mudderet, Kloakkernes utvivlsomme Udløbsrender. - -

Men hvilke Dynger unyttig Literatur maatte han ikke pløje 519 igennem - bortset fra de Dynger, han selv producerede! Hvilke ørkesløse Skuespil - sceniske og politiske - maatte han ikke bivaane! hvormange Forsamlings-Debatter - hvormeget Nonsens - Vrøvl - Kævl - hvilken Masse af tomme Ord maatte ikke gaa igennem hans Hjærne!

Værst var det maaske med Literaturen - den, han skulde »samvittighedsfuldt« anmelde. Han havde en Dag faaet en saadan ny Bog tilsendt. Forlægger, Forfatter (Forfatterinde) og det Organ, hvori han tilfældigvis skrev - alle ventede de.

Gerhard læste, bladede, læste... og mindedes nogle Linjer i en Opsats af en yngre Kritiker:

»Der er noget fortvivlende i at se tilbage over den uhyre Bogproduktion, hvert Aar opviser; der er en Del Talent at se, Kløgt, Flid og Opfindsomhed, men Dødens Mærke er over det meste; selv det mest bestikkende smulrer hen, naar man vil føle Livspulsen i det.« -

Gerhard lod Bogen synke. Kritikerens havde Ret i hvad han skrev: »Disse Skikkelser er mere frembragte efter en fast Plan end sprungne ud som en Blomst af sin Stængel. De har ikke taget Magten fra Forfatteren, og de tager derfor heller ikke Magten fra Læseren.«

Og Gerhard sukkede. Jamen det *maa* jo dog engang komme! Vi maa efterhaanden nogenlunde have oparbejdet den ny Tidens og Tingenes Betragtning - friere og sandere - og denne Betragtning vil ikke undlade at sætte Blomst! Imidlertid ville vi - ikke efter Skriftens Ord »sukke og bede« - men retfærdigt og sandhedskærligt lægge tilrette, ordne, advare og opmuntre. Hver har *sin* Gerning at gøre i det Stille. Saa faar den kommende Tidens »Aand« udpege den eller de Udmærkede, der hæver Skatten! -

Og han tænkte sig undertiden varm over dette, at hæve Skatten - men afbrød sig med et Smil: Snak, Henrik Gerhard! ingen Fantasterier.... tjen dine Penge, Skrivekugle! -

Der kom Bud fra Theatret. Ulfs og Gerhards Skuespil skulde opføres; dets Tur var kommen - eller man havde intet bedre for Haanden; Arrangementsprøverne var begyndt, nu vilde 520 Sceneinstruktøren gerne konferere med den af Forfatterne, som kunde være tilstede under Prøvernes Gang.

Gerhard var da tilstede. Chefen saa's ikke; Gerhard havde i den fungérende Sceneinstruktør den bedste Støtte, en diskret Vejleder, en smagfuld Arrangør, en Mand, der i Udlandet havde iagttaget meget, eksperimenteret en Del herhjemme, ikke var opslidt endnu - om han end syntes at have nogle Illusioner bag sig og adskillig Tvivl foran sig.

Gerhard manglede den Praksis, der alene gør sikker, Ansigt til Ansigt med Scenen. Han erkendte det og lagde saa vidt muligt Alt i Instruktørens Hænder. Instruktøren imødekom ethvert Ønske, føjede sig efter de beskedent udtalte Vink, hvori der forekom ham at være bon sens. De to Mænd fandt temmelig hurtigt et Fælles, hvori de kunde mødes. De havde først begge to været reserverte, som skulde de vogte sig for Blottelser. Saa opdagede de, at det ikke gjordes Behov - smilede og spøggede med hinanden.

De havde nok ikke ventet Dem Prøverne *saaledes*? spurgte Instruktøren leende.

Jeg maa tilstaa - svarede Gerhard - jeg blev heller borte fra dem!

Det skulde De dog ikke! Selv om De synes, at alt nu ser kaotisk ud, saa former vi lidt efter lidt Rammen, den faste Støbning.... og har vi først *den*, saa vokser Kunstværket umærkeligt ud - hurtigere end De selv muligvis antager det! sagde Instruktøren.

Det skulde glæde mig - sagde Gerhard. Ærlig talt forekommer jeg mig som paa et Skib førend Afrejsen. Hvorledes der skal komme Orden, Plan, en ledende Traad - endsige et »Kunstværk« ud af denne Forvirring.....?

Jamen det kommer! sagde Instruktøren og kneb Læberne bestemt sammen, medens Øjnene smilende syntes at sige: Det kommer - men *hvorledes*? - - -

Prøverne gik deres Gang. Men da Gerhard arbejdede hjemme til To, Tre ud paa Natten, mødte han med bankende Tindinger - Hovedet ligesom i Spindelvæv - ved Formiddagens Theaterprøve. Han var nærmest stemt for, at Stykket ikke duede - at det havde været formasteligt af Ulf og ham nogensinde at have ment det modsatte. - Han syntes dernæst, at Skuespillere og 521 Skuespillerinder var en Menneskerace for sig - uden hverken mere Vid og Aand, snarere med mindre Dybde end mange Mennesker, der spiller Komædie udenfor Scenen paa Livets Theater. Han begreb ikke, at Instruktøren i det hele gjorde sig den Ulejlighed at instruere - da ingen hørte efter ham men alle vranten gik deres egen Vej. Gerhard tænkte: de har alle opdaget, at Stykket er slet.... lad mig tage det tilbage, mens Tid er, ogsaa for Ulfs Skyld!

Men Instruktøren erklærede med sit Smil - at nu kunde Stykket ikke tages tilbage - ikke uden stor Staahej, Vrøvl, Aviskævl.... og hvorfor *det* i Grunden?

Det er en anden Sag! sagde Gerhard godmodig. Men i hvert Fald kan jeg da blive borte.... min Tid er knap, meget knap! -

Ja De arbejder nok meget! sagde Instruktøren henkastet. Der var maaske en Medfølelse deri - men Gerhard tænkte: han ynker Dig! Jo jeg vil gaa!... sagde han højt... De klarer nok det hele!

Instruktøren bad ham elskværdig om at holde ud. En Gang skulde jo dog være den første - og lærerigt var det!

Gerhard holdt ud. Han holdt ud at komme træet, modfalden - søvrig - fra det skarpe Formiddagsskær og den friske Luft ind i Theaterbygningens Halvmørke, sparsomme Gasbelysning, Støv, Stank. Var han for sensibel - eller var det virkelig ikke en altfor »kunstig« Verden denne, hvori en hel lille Verden for sig, en hundred Mennesker, virkede afspærret fra Luft og Lys og i Grunden fra Livet med, for at frembringe Kunstværker, der i saa høj Grad maa bygge paa det Tilfældige? Var det blot Ulfs og Gerhards Stykke, som forekom ham at have saa svag Grund at hvile paa - eller virkede alt herinde, det hele Repertoire, paa saa løst Fundament: nogle Mennesker, der »agerede« - en Ledelse, der syntes utilgængelig at holde sig skjult bagved en Stab af Embedsmænd - og endelig Publikum... dette ganske mystiske Væsen, som nu var

forsvundet fra de dunkle Bænkerader, de tomt gabende Loger, men som en Aften, naar Gassen blev skruet iveau, vilde sidde dér, give sin Mening tilkende og atter forsvinde? - - -

Og hvordan vilde Gerhard paa Ulfs og sine egne Vegne da være tilmode? Vilde han have fornemmet, at det sælsomme Væsen - det underligt store gloende Dyr med de mange hundrede 522 Øjne - at det havde faaet en ædel Trang tilfredsstillet, eller blot at det var gaaet bort ligesaa apathisk som det var kommet? - - -

Han sad her, Dag efter Dag, paa en af de tomme Bænke - i Mørke - med det øde Orkesterrum som en dyb, bred Grav mellem sig og den svagt belyste Scene. Og deroppe gik nogle Herrer og Damer; de fleste i Overtøj for Trækvindens Skyld - Trækvinden, der svøbte ned fra det taarnhøje Maskinloft, hvor stundom en aaben Luge nedlod Vintersolens kolde Striber, Dagens grelle Skær. Af og til, medens Herrerne og Damerne paa Forfatterens Sprog tiltalte hverandre - eller afbrudt ved en Bemærkning fra Instruktøren snakkede sammen i »daglig« Tale - - af og til lod da Maskinfolkene et Bagtæppe gaa iveau eller skiftede en Kulisser for en anden »Prøves« Skyld.... og der blev et kortere eller længere Mellemlum af Mundhuggeri - Herrerne og Damerne tog atter fat, og Gerhard var i Middelalderen igen, blandt Ulfs og sine egne Skikkelser af Kød og Blod.

Eller han var der ikke - det var ikke *hans* Skikkelser, endnu mindre Ulfs - og Kød og Blod havde de ikke. Han gjorde ved sig selv den lagttagelse, at disse Herrer og Damer, med mere og mindre Rutine, enkelte med Talent for Scenen - som det kaldes - at de gennemgaaende befandt sig i et næsten fuldkomment Vilderede: hvor skulde de tage disse Følelser fra? hvad gøre med disse Ord? hvordan vende og dreje sig i et ovenikøbet »uhistorisk« Skuespil, der ikke selv pegede for dem henimod denne eller hin Rolles »Opfattelse«?

Gerhard blev mildere og mildere stemt, jo mere han saa', hvor Skoen trykkede; godmodig og beskeden gav han sig under Pavsene i Snak med dem. Han forklarede, at der efter hans Mening bag enhver Fremstilling af menneskelige Affekter, fra de stærkest accentuerede til de mest ligefremme, altid laa en personlig Hukommelse for noget oplevet eller følt. Der var - stadig efter hans beskedne Mening - i og for sig ikke Tale om nogen »Rolle« og allermindst om nogen Theater-Opfattelse. Digteren gav de indre Omrids af Figurer, Mennesker, hvori han selv havde nedlagt Hukommelsesarbejde fra egne Lidenskaber, Følelser, Anelser - eller fra hvad han nærliggende havde iagttaget eller anet hos andre.

523

Dette var *Naturen* - Kilden til al Kunst - sagde han; og med jo større Energi man nærmede sig den og øste deraf, jo mere virkede Kunstværket som rent og purt Menneskeliv, Menneskeværk. Det samme maatte gælde for Skuespilleren - blot at han havde den skærpede Opgave og Fordelen ved tillige at virke med de ydre Midler, Stemmen, Minen, Øjets Sprog, Gestikulationen, Legemets Førelse. Ogsaa alt dette hvilede paa Selviagttagelse, Hukommelse fra *Naturen* - aldrig paa Tradition, Theaterrutine. Og hvad historisk eller uhistorisk Digtning angik, saa ytrede Gerhard, at det »historiske« Skuespil paa en vis Maade - hvis man havde et meget intelligent Publikum for sig - kunde gives i hvilket som helst Kostume. Om Digteren saa har gjort de grundigste Arkivstudier, bliver han dog aldrig mere historisk end hans eget Blod og Temperament er. Det var atter Mennesket - eller de forskellige Mennesker i ham - som talte ud gennem Fløjel eller Klæde, Staal eller Hvergarn. Dette kunde Skuespillerne maaske ikke have Skade af at høre - saa lidt nyt det iøvrigt var.

De hørte ogsaa gerne - eller lod ialfald saadan. En enkelt, som syntes særlig anlagt for filosofiske Drøftelser, fordybede sig i den Grad i Æmnet, at Gerhard fandt det klogest at dreje af. De havde alle - forekom det Gerhard - mest Tilbøjelighed til at blive rost for deres »Opfattelse af Rollen«, samtidig med at de paa det elskværdigste underkastede sig hans Kritik. Kritisér os bare dygtigt! sagde de - baade Herrer og Damer - det er jo dog *det* vi skal lære af! Han var meget varsom; han syntes, at de fleste af dem var nogle store Børn - og Børn vil netop ikke Kritik. Han blev forholdsvis hurtigt klar paa, hvor liden Oversigt de havde over et Stykke - hvor lidet et Stykke i det hele interesserede dem - hvorledes det altid var Rollen - og hvordan de til denne eller hin Rolle næsten som Regel tog noget, der var dem tillært fra en anden Rolle - noget, som dem indbyrdes imellem gjaldt for Traditionen. De havde en egen barnlig, nærmest ubevidst Respekt for denne Tradition - og heri blandede sig saa for nogle af de yngres Vedkommende Bestræbelsen henimod »Naturlighed«. De havde af Bladene læst, gennem Literaturen faaet meddelt visse Paamindelser om, at de levede med i en Tid, hvor Virkelighedsdigtning og Virkelighedstrang gjorde Fordringer gældende. De moderne 524 Stykker, nordiske og fremmede, der af og til blev spillet mellem Vaudeville-Repertoiret og en enkelt løslagt romantisk Fugl, havde skærpet deres Appetit for ogsaa at være med paa det Moderne. Saa havde de anlagt en egen slentrende Gang, en tør, monoton Replikfremsigelse - eller et afsnuppet, kort Trav - visse drævende Bevægelser, et Kast med Hovedet, langsomt skelende Øjne - for Damernes Vedkommende en egen kæphøj Impertinence, som om de altid var fornærmet - afbrudt af klynkende Klage og atter af konvulsiviske Latterudbrud. Det Sentimentale og det Impertinente, det nervøst Forjagede og det ligegyldigt Omkringslentrende - det syntes at være blevet det moderne »Virkelighedsmærke«, som paa den ene Side stred med Traditionen og paa den anden Side allerede var ifærd med at blive Tradition. Ingen eneraadig Vilje kastede *sin* Opfattelse herimod - intet stort, beherskende Talent dækkede over de mange smaa Forsøg - det Hele var nærmest som en »Forsøgsskole«.... der nu forsøgte sig med det Gerhard-Ulfske Stykke, saaledes at tre, fire forskellige Lag af scenisk Fremstillingskunst aflejrede sig indenfor den

Drachmann, Holger, *Forskrevet*, 2000

middelalderlig-romantiske Ramme.

Og Gerhard saa' det og blev mere og mere tilbøjelig til at ønske, at han kunde to' sine Hænder og i Stilhed liste sig væk.